

Reményik Sándor

Az ige

Vigyázzatok ma jól, mikor beszéltek,
És áhítattal ejtsétek a szót,
A nyelv ma néktek végső menedéktek,
A nyelv ma tündérvár és katakombá,
Vigyázzatok ma jól, mikor beszéltek!

E drága nyelvet porrá ne törjétek,
Ne nyúljon hozzá avatatlanul
Senki: ne szaggassátok szirmait
A rózsafának, mely hóban virul.
Úgy beszéljen ma ki-ki magyarul,
Mintha imádkozna,
Mintha aranyat, tömjént, myrrhát hozna!

És aki költő, az legyen király,
És pap, és próféta és soha más,
Nem illik daróc főpapi talárhoz,
S királyi nyelvhez koldus-dadogás.

Vigyázzatok ma jól, mikor beszéltek,
Vigyázzatok: a nyelv ma szent kehely,
Ki borát issza: Élet borát issza,
Előre néz s csak néha-néha vissza -,
S a kelyhet többé nem engedi el!

Tichy Kálmán: Emlék (hidegtű)

Tichy Kálmán: Rozsnyói utca (hidegtű)

Sz. Haltenberger Kinga

Gömör és Nógrád művészei 22.

Tichy Kálmán

Amikor valaki rendkívüli művészi tehetséggel rendelkezik, természetes, hogy tisztelettel emlékezünk meg róla, vagy – szerencsés esetben – már életében tisztelet övezi. Mennyivel nagyobb tisztelet és csodálat jár annak, aki több művészeti ágat művel az átlagnál magasabb fokon! Ez lett volna a helyzet a **Tichy**-testvérekkel, **Gyulával** és **Kálmánnal**, akik mind irodalmi, mind képzőművészeti síkon a maguk korában jelentőset teljesítettek, mégis az az érzésünk, hogy sem a maguk korában, sem az utókor részéről nem élveztek megfelelő figyelmet.

Tichy Kálmán 1888. október 31-én született Rozsnyón. Apja, **Mihály**, járásbíró, édesanyja **Prahács Katalin**. Ma már nem tudhatjuk, vajon bátyja, Gyula mintáját követve, vagy önálló elhatározásból döntött-e úgy az érettségi vizsga után, hogy Münchenbe megy **Hollósi Simon** festőiskolájába. Két, Münchenben töltött év után 1907-ben már Budapesten folytatta művészeti tanulmányait **Olgay Viktor** és **Révész István** vezetésével. Tehetsége már első akadémiai évében lehetővé tette számára, hogy a *Műcsarnok* kiállításán szerepeljen képével. 1911-ben részt vett az *Iffjú Művészek Egyesületének* kiállításán. Tagja volt a *KÉVE*-nek és a *Magyar Grafikusok Egyesületének*. 1916-ban a *Szent György Céh* megrendezte a Tichy testvérek kiállítását. Más kollektív kiállításokon is szerepelt, rendszerint akvarellekkal és sokszorosított – gyakran színes – grafikákkal. Tanulmányai befejezése után Olgay Viktor tanársegéde lett. Az első világháború kitörésekor besorozták, de tehetségének köszönhetően nem került a harcok közelébe: grafikus feladatokkal bízták meg. Hadi képeslapokat és más háborús témájú grafikákat készített.

1918-tól Rozsnyón élt, ahol élénken részt vett a kultúra felélesztésében. Fokozatosan kapcsolatba került az első *Csehszlovák Köztársaság* újrainduló, az új, kisebbségi helyzetben újraformálódó szellemi élet aktív résztvevőivel, formálóival. Fölismerete, hogy nemzeti azonosság tudatunk megtartásához a gyökerek ismerete szükséges. Ezért művészeti alkotó munkája mellett sok időt és energiát szentelt a Sajó vidéke néprajzi föltérképezésének. Szorgos gyűjtőtevékenységének eredményeképp Rozsnyón színvonalas múzeum létesült. Gyűjteményének egy része ma is a múzeum gyűjteményét gyarapítja, egy másik része Budapestre került. Mint a *Csehszlovákiai Magyar Tudományos, Irodalmi és Művészeti Társaság* (ú.n. *Masaryk-akadémia*) alapító tagja, többször részesült ösztöndíjban e gyűjtőmunka támogatásaképpen. Évekig volt a *Szlovenszói Magyar Kultúregyesület* (SZMKE) gömöri körzeti titkára, valamint a *Prágai Magyar Hírlap* rozsnyói tudósítója. Tichy Kálmán szorgalmazta a regösmozgalmat, támogatta a *Sarló* létrejöttét és működését. Tagja volt a patinás pozsonyi német-magyar *Kunstverein Képzőművészeti Egyesületnek*, majd alapítótagja az első republika idején, a magyar művészek

összefogását célzó *Jednota výtvarných umelcov Slovenska*-nak (Szlovenszko Képzőművészeinek Egyesülete), amelynek kollektív kiállításain részt vett Prágában, Pozsonyban, Kassán, Rozsnyón. Gyűjteményes kiállítása volt 1923-ban Rimaszombatban és Losoncon, de művei közönség elé kerültek Lipcsében és Budapesten is. Tanulmányai alatt elsősorban a szecesszió tett rá nagy benyomást, így korai munkáin még erősen érződik e dekoratív művészi alkotói szemlélet hatása. Fokozatosan, a háború után tért át a realiztikus ábrázolásmódra, amit a témái is indokolnak: Gyakran ábrázolt városrészleteket, épületeket – *Bártfai Loggia*, *Zborói vár* stb. A szecessziós hatás a zsánerképein maradt érezhető, illetve illusztrációin és könyvgrafikai munkásságán. Illusztrálta a *Kazinczy Társaság* kiadványait, illetve kiadványainak borítóját tervezte. Grafikai megjelentek a *Mi Lapunkban*, a *Magyar Minerva*, *Magyar Írás*, *Új Auróra*, *Napkelet*, *Forrás*, *Búvár* c. lapokban. Képzőművészeti és tipográfiai témájú szacikkei a *Szlovenská grafika* c. folyóiratban is megjelentek. Gazdag képzőművészeti munkássága mellett már az 1910-es évektől irodalmi berkekben is tevékeny volt. Eleinte lírai tájleíró munkái jelentek meg a *Sajó-Vidék*-ben, majd *Erinnis* címmel közölt tudományos-fantasztikus kisregényt, melyben a háborús élményeket reflektálta. Ez az írása a Verne-regényekhez hasonlítható.

1927-ben jelent meg *A négy évszak* című kötete, mely egységben csillogtatta meg a képzőművész és irodalmár erőnyeit. A hullámzó színvonalú írások közt nagyon szép lírai versek és tájleíró lírai próza is található, de vannak a kötetben kedélyes, kissé mesterkéltnépieskedő humoros írások és különböző színvonalú gyermekmesék, melyek közül a *Bilimbim* és *Balambam* meg *A lélekcsempész* kiemelkedően szépek. A könyv erős oldala a művész saját alkotású illusztrációs anyaga. 1932-ben jelent meg egyik történelmi munkája: *Phileciumtól Pelsőcig*, melyben Pelsőc történelmét dolgozta föl. 1937-ben jelent meg a *Cinege úr végzetes tavasza* c. satirikus kisregény, amely maradandóan mutatja be Tichy ironiát és satírárt ötvöző tehetségét.

1945-ben Tichy Kálmánt Magyarországra telepítették. Ezután már csak képzőművészettel foglalkozott. Mint a *Képzőművészeti Alap* tagja szép sikereket ért el Budapestről készült rézkarc-sorozatával (*Halászbástya*, *Budapest toronyszálló*, *Gellérthegyi lelátó*, *Országház* stb.). A *Magyar Nemzeti Galéria* 1979-ben rendezte meg a Tichy testvérek emlékkiállítását, melyen Kálmánnak 15 festményét és 68 grafikáját mutatták be. A kiállítás rendezője, **F. Mihály Ida** így írt róluk a katalógus szövegében: „*Mind Tichy Gyula, mind Tichy Kálmán maradandót alkotott. Munkásságuk töredékének ismerete is rávezeti a szakembert és az érdeklődőt a közép-európai művészetben érvényesülő hatások felderítésére és helyi sajtóságok értékelésére.*” Hazai berkekben Rozsnyón, a *Bányászati Múzeumban* természetesen tiszteletben tartják és ápolják emlékét. De a nagy nyilvánosság előtt a Tichy név kevésbé ismert. **Turezel Lajos** érdeme, hogy a Tichy testvérek szerepelnek az 1997-ben a *Madách-Posonium* kiadónál

megjelent *Cseh/szlovákiai magyar irodalmi lexikonban*. Kálmán munkásságával Turczel részletesen foglalkozik a Madách-nál 1987-ben megjelent *Tanulmányok és emlékezések* c. kötetében. Képzőművészeti lexikonokban nem említik, azonban szócikke van a *Slovenský biografický slovník* (Matica slovenská 1994) VI. kötetében. Jelentősebb szerzők, akik foglalkoztak Tichy Kálmán munkásságának különböző szegmenseivel: **Sziklay Ferenc** (1928-ban), **Scherer Lajos** (1944-ben) és **Szj Rezső**, akinek terjedelmesebb tanulmánya jelent meg a Tichy testvérekről az *Új Szó* 1979/10 számában.

Bizonyára sok értékes adatot lehetne még föl kutatni Gömör e két jeles szülöttének gazdag tevékenységéről. Fiatal irodalom- és művészettörténetészeinkre még nagyon sok föltáró munka vár – amíg nem lesz késő.

Jégvirágok, őrtüzek

KEGYETLEN ZAKATOLÁSSAL ROMBOIJK A fagyos téli délután szűz csendjét. A mozdony nekikeseredett igyekezettel rángat lefelé a Sajó-völgyön, mintha valami félelem szorongatná, míg itt halad a Szilicei, meg Pelsőci fennsík titáni sziklatornyai között. Szalóc táján járunk. Itt a legszebb a völgytorok. A pelsőci oldal hideg, mély ibolyaszín árnyékban dermed, a szilicei napfényben fürdik, a sziklák sűrű testét tündöklő hócsíkok tarkázzák. Komor ékeségül borókabokrok sötét foltjai hímezik a hegyoldal lankáit, de hogy a kép mégis szelídebb legyen, minden morcos boróka bokor meg van cukrozva szépen, fehér, puha hósapkával.

Harmadosztályú faketrec ráz össze bennünket, mintha valami nagy rosta volna, mely ki akarja válogatni a javát. Ugyan hogy ütne ki ez a rostálás? Mert ma ugyancsak sokféle emberfia utazik a valahai „legalsóbb” osztályon, mivelhogy nem a harmadosztály színvonala, tisztasága, kényelme emelkedett a közép-emberi igényekhez, hanem a társadalom zöme rongyolódott le a fapadokhoz, szennyes padlóhoz, kapadohányfüstöz.

Nagy csörömpölések közt megállunk. Egy báránybőr süveges gazda, nagy, fekete körmével kilátó-lyukat vakar a befagyott ablak jegére, kinéz, s úgy mondja:

– Szalaóc!

A másik oldalon, kis fél-ülésem, velem szemben egy dugóhúzó-bajuszú nehéz paraszti ember ül. Kurta pipát szortyogtat, tempósan fújja a füstjét. Átszól a másikhoz, aki Szalócot bementa:

– Ténnap mehált itt két ember.

– Mi vót velek? Meffattak?

– Dehogy. Meffúltak gőz áotal.

– Hót a’ hogy lehet?

– Hót úgy, hogy nad hideg vót, mikor begyűttek a szekervel, mer’ fuvaroztak Szilicéről, öszve vótak fagyva egészen. Meg akartak melegedni, hót jól merraktók a spórhérdot, elcsuktók a csövit is, hogy, a meleg ki ne mennyék, oszt mellé heverték. A zegyik még a lóbót is feerakta a spórhérdra, hogy leolvaggyék a jég a csizmójóru.

– No de ijjen bolondot!

– Úgy a’! Oszt ajjó melegbe elaluttak, a spórhérdból meg kigyűtt a gőz, attól oszt’ meffúltattak.

– Hijjnye, a csudóba!? Hót hogy nem vót annyi eszek, hogy a csövet nem szabad elzórnyi?

– Vóni lett vóna, dehót főztak igen. Hamar akartak memmelegedni. Na oszt’ mire mellelték őket, hót a spórhérd ojjan vót, akar a vér, oszt’ akinek a lóba rajta vót, món sistergett a tüzes vastúl. Messült valóságval. De món nem érezte, mer’ mevvót halva. Ezzel món nem tuttak micsinyólni. Ammósikat kihúztók a zudvarba, a hóra, addig dörzsölték, míg feleszedett e’ kicsit, de món beszélni nem tudott, később ez is mehált.

– Nahót ezek se fuvaroznak többet.

– Bionnem. Tavaj is vót itt pedig ijjen eset. Mer’ kutya nehez evvel a téli fuvarval, itt fenn a hegyen. Reggeltül estig kint a fagyon, néha hóvilógnól csak estére, tízre, meg még később gyűnnek haza. Meffadnak addig egészen. Oszt’ a melegedésből mindig baj lesz.

– Hót csúnya nad hidegek vannak, a’ szent!

– Vannak, vannak. De asse vót kutya, mikor a Garamon vótunk.

– Mikor Besztercebónyón?

– Ott. A zúsztatónaol.

– Ej, hammivót a’ ehhe’ a mostaniho’?

– Hammivót? Mikor a bakókat kűtték le a jeget vónyi, oszt’ nyócas csoportokba gyűttek felvöltva, mégis eefagyott kinek akkeze, kinek allóba? Hót a’ semmi vót? Meg mikor a jég megindút, az is semmi vót? Most is emlékszek, ahogy ott a gáoton vótam, hót a jég köszit csakúgy gyűttek, fel a halak, meddögölve.

– Ha’ mitű’?

– Nahót attúl, hogy ahogy a jég megindút, ha valamejik közékeveredett, összenyomta, meddögölt, oszt’ csak úgy gyűtt fel a fehér hasóval. Én meg huzogtam őket kifele.

– Egy se veszett ott kórba, mi?!

– Nem óm! Vót akkor hal bővibe’!

– Mi mégse kaptónk tóled egy fíjót se!

– Ej, hót hun a pokolba vótatok ti akkor töllem? Így évődtek, a pipaszopóka mellől, mert az mindég ott babrált az én szemköztimnek a dohányásárga bajusza alatt, meg alighanem a másikén is, akit a deszkatámla eltakart előlem, csak a báránybórsüvege alól felszálldogáló füstről értettem, hogy egy kenyéren élnek.

Egy hatalmas zökkenés megint odaverte a lapocskáinkat a fatámlákhoz: Gombaszögre értünk. Valaki cihelődött, leszállt. Az ajtót nyitva hagyta maga után s az bizony az ilyen ketrecből nem a fütött, zárt folyosóra nyílik, hanem egyenest a szabadba. A nyitott ajtón át a sivitva gőzölgő kapcsolótömlők felhőjében tünt el az utas, mintha elnyelte volna a semmi, mihozzánk viszont pár pillanat alatt beömlött a korai alkony dermesztő hidege. Hátra is szólt a nagybajuszú az ajtó közelében ülő másik földinek:

– Húzza be món, no!

Amaz nagy durranással csapta be az ajtót. Ha nem mondják, nem teszi. Nem fázott. Az én emberem még tovább morgott egy kicsit, de nem haragosan, inkább tréfakereső mondókával:

– Aszongya, hogy ő món kiment, hót a többiekkel meg nem törőgyik. Pedig még akór idefagyhassónk Pelsőceig.

– Hót nem nagyon siessőnk, a' szentigaz, – véli a másik.

Kétségbeejtő tolatás kezdődött. Elindultunk százszor, visszajöttünk százegyszer. Az új fűrésztelep rakományát kellett ellátni. Az ablak kikapart jegén át látszott a dohogó kémény, látszottak a fűrészt alá bekúszó szálfák, messzi erdők kidöntött óriásai, melyek halálosan felaprózott tetemeiből mi mindent nem készít a nyughatatlan kicsi féreg: az ember. Egyikből bölcső lesz, másikkól szekrény, asztal, mimás, harmadik éppen koporsónak lesz jó. Hiszen az élet a bölcsőtől a koporsóig úgyis csak munka és csalódás. Semmi más.

Mellettem, a sarokban, egy utazóféle idegen ül. Láthatóan ideges a tolatás miatt. Óráját nézegeti minden percben. Kinéz, lyukat olvaszt az ablak jegére a lehetével, menetrendjében lapoz, fel-felül magasabbra, térdeit veri s néha sziszegve szól a fogai közül:

– Hässlich ist das, schräklich!

A báránybórsüveg alól ellenben csak így véli valaki:

– Na, esse hamar érne Bukarestbe!

– Nonem, – feleli a dugóhúzó-bajusz. – Dehót ez nem sietet, ez csak ojjan sónta vonat. Még az ajjó, hogy ide nem ragadt, hogy egy kis gózt eriszt nekőnk.

Visszatoltak. Még egy sort álltunk az állomásnál. Látni a havas országutat, mely itt kanyarodik neki a szilicei fennsíknak. Két oldalt karcsú jegenyék állanak mellette őrt, az Andrassy birtok határjelzői. Szán áll az uton, körülötte nagy cihelődés. Az én szemköztim pipaszívási szünetben gémeskút módjára nyújtogatott nyakkal igyekszik kilátni az ablak légmentes nyílásán, s úgy véli:

– Nené, a bíró is ott mén món a szónkójával.

– Mejjik?

– A szilicei.

– Nemőa'!

– Deő!

– Nemhamondom!

– No fogaggyónk!

– Aha, aki ott gebeszkedik a szónka ódalón. Az abbíró.

– Az hót, 'isz arrúl beszélek.

– De nem a zó fogattya. Mós valakivel jört bent.

Egyszer nagysokára mégis csak komolyan tovább indultunk. Dühösen zakatolt velünk az öreg ketrec, hogy megint nyelvharaptató nyekkenéssel kenjen a falhoz, Vigtelkénél. Fakulni kezdett a színpompa. A sziklacsúcsoknak már csak az ormait csókolta a vérszínű napfény, a hó rózsásan izzott rajtuk, a völgyben egyre mélyebb, nehezebb lett az árnyék. Kocsink ablakain szinte szemünk láttára terjeszkedtek ki a kristályszerű jéglegyezők: újrafagyott a felolvasztott pára.

Szomszédom még sűrűbben rángatta elő az óráját s szinte egyetlen összefüggő hangban sziszegte a „hässlich“-et. Viszontag az én embereim megest csak évődtek:

– Na, béjutónk-e még ma Pelsőce?

– Talóng? De ha nem teccik, kérd vissza a pénzt.

– Dejsze', amit eccer ide befizettél, nem lótod aszt többet, koma!

– Ha lóttuk, hanem, hót ha még sokójjig tart, lekelőnk, oszt' menőnk gyalog.

Ez a penitencia is elmúlt. Csörömpöltünk tovább. Szóba került a minapi rozsnói nagyvásár. Kérdi a koma:

– Aszt hallom, nem valami jó vósór vót a rozsnói.

– Rozsnón? Aj, rendes óllományú vósór vót. Tele vót a kollót. (Mert hogy a vásártér korlátjainak köze volt tele felhajtott állattal, ami a gazdanépek nyelvén szólva a vásár kellő forgalmasságát jelenti.)

– Tele vót-é?

– Tele hót, csakúgy, mint mósokor szok. Vót azér minden, csak óccsón, nagyon óccsón akarik a népek.

– Óccsón, bizony, mer' a pénz adóba mén, meg a végrehajtónak. Mihójeónól is kinn vótak, úgy hallom?

– Kinn.

– Mit szólt Mihój?

– Mit szójjék? Semmit. Ma món nem ótalkodik a nép a zijjentől. Múlt időbe, ha kijött a faluba a végrehajtó valakih'e', hót a' nem merte a szemit se felvetnyi. Ma món nem ujsóg, semmibe se veszik. Semmi se mén món a zegenes utjón. Mindenki messzokta.

Megérkeztünk. Dugóhúzó-bajusz fogra akasztotta a pipáját, egyet lökött a tarisznáján és beállt a sorba az ajtó felé igyekvők közé. Báránybórsüveg előtte szorongott, visszacsavargatta a nyakát s még egyre beszélgettek. Most valami cséplőgépes huncfutságról eshetett szó, mert annyit értettem még, ahogy nagy ravaszul mondta:

– Mósna is van óm esze, nemcsak a gépesnek!

Mer' a gépes az ojjan, az pénzér', meg komenciójér' gépel a népeknek, oszt' becsapja őket. Mán ahol lehet. Dejszen, itt nem, ezen a völgyön. Meg a fennsíkon sem. Errefelé srófos eszű gazdák találódnak.

Nem láttam őket többet. Engem huszonkét fokos perro-non didergés után tovább vitt a vonat. Az ablakkeretekre olyan vastag jég volt fagyva, hogy azokat ugyan tavaszig ki nem nyitja emberfia. Egy vidéki plébánossal, meg egy pa-

rasztlegénnel utaztam. A plébános az ablakhoz hívta a legényt, kis nyílást kapart a jégre a késével s azon át mutatta:

– Itt van a szülőfalud, no, most nézd meg! A legény, – sápadt, beesett arcú, beteg fiú, – odabújt, forró leheletétől tovább olvadt az ablak jege és lassan peregve gyönyögzött alá a víz. Vagy talán a könnyei voltak?...

Mikor kiszálltam, rettenetes durranással szétrepedt a Pulmann fűtőcsöve. Gőzfelhőbe borult az egész vonat, izgatott hangok beszéltek:

– Ma már a második eset. Az elsónél a gőzfelhőbe bonyolódott kalauzra rárohant az ellenvonat és nyomorékká tépte. Az is lehet, belehal...

Kedves ismerős jön eléem, hogy elkísérjen. A hideg huszonöt fokosra nemesedett. Valódi szibériai fagyhullám. Élesen csikorog a hó, a füleimre felhúrom a prémgallért, még így is azt hiszem, meghasadnak a kegyetlen maró hidegtől. Az orrcimpáink összetapadnak a lélegzetnél, a bajuszból jeges bozót lesz. A főtér házai fölött minden kémény buzgón pipál, az érceménynek látszó alkony-égen szikrázva lobog az esthajnalcsillag és finom pengéjű, narancsszín sarlóját megvillantja az újhold.

Egyenest az előadóterembe megyünk, az estély színhegyére, melynek egyik műsorszámául jöttem, (felolvasónak.) A kivilágított színpadon a kvartett próbál, Grieg jól ismert dallamai símogatják fagytól gyötört füleimet. A régi jó bajtársak örvendő öleléssel fogadnak, aztán megkérnek:

– Most légy szíves, menj a nézőtérre, hallgasd meg a darabunkat és szólj hozzá, ha valami simítani való van rajta. Üljetek oda a kályha mellé. És közben fűts!

Odaültem, melegedtem, hallgattam, fűtöttem. Valami melegtett, nemcsak a kályha. Mert ezt a benső, drága-jó meleget akkor is éreztem, mikor a sötét nézőtér akusztikáját próbálgatva elmentem egészen a túlsó végéig. Kinn fákat repesztett a farkasordító hideg. Estére mégis vígan csilingelő szánok hosszú sora öntötte bundás béléséből messze vidék jó magyarjait, akik kemény, fagyos kilométereket hagytak maguk mögött, hogy megtöltsék a nézőteret, hogy ők is magukba szívják azt a meleget, mely nem a vörösre rakott vaskályhából, hanem a villanyfényes színpadról árad a dal, a szó, a zene hullámaiban.

Nem fáztam akkor sem, mikor hajnalig tartó barátkozás után testhezálló kis szobámban magamra raktam minden takarót. amit csak rekvirálni tudtam s a villanyt kioltva elnéztem még sokáig, hogy a kis vaskályha ajtaján át milyen bohókás, táncos figurákat rajzol az utolsó lobbanó tűz a padlóra. Az volt az altató zeném, mikor a hosszú kályhacső pattogva, citerálva, pengve hűlni kezdett.

Már bizonyosan aludtam, mikor a kegyetlenül fagyos hajnalban még úton voltak a hazafelé igyekvő szánok. Mintha mindegyikben kicsi lángok lobognának. Átderengenek a vastag bundákon. Mindegyik utasnak ott a szíve táján. Csodálatos csodák. Azokat is melengetik, akik kapják, azokat is, akik adják. Kicsiny, melengető, szent lángok a dermesztő sötétségben.

A magyar kultúra őrtüzei.

Téli este

ELJÖTT MEGINT ZUZMARÁS POMPÁVAL A jégcsapbajuszú öreg király. Leterítette reánk hermelinnél fehérebb palástját. Fehér minden, a tetők, az utak, a fák ágai, az emlékeink, az éjszakák. Megszépül minden, megtisztul minden, és csend van, nagy, lágy csend. A hó elfogja a léptek zaját, mintha mindenki lábujjhegyen járna: hallgat, alszik a föld, rügyekben szunnyad a tavasz, ne zavarjátok! A szekerek zörgése is tompa, szánok is csilingelnek már s a nagy fehérségbe belesuhan egy zárt, fekete autó és megáll az öreg óratorony alatt, hogy kilihegje messzi futását. Kristályablakai hóval befújva, áthevült motorja gőzölgő. Valaki jött rajta s valaki menni fog. Ki volt? Honnan? Hová? Nem tudom. Gondjaival vívódott a puhán ringó ülésen vagy édes kábulatban ábrándozott mámoros emlékeiről, talán csak egykedvűen nézegette az ablak jégvirágait? Nem tudom. Belefúródott a havas éjszakába a fekete géppel, rohant, megjött s elmege.

Az óratorony fehér fejjel áll felettünk. Visszanéz talán a múlt századokba; talán éppen arra a napra gondol, amikor kőbordái közé a török ágyúgolyót kapta?

Bíbor üvegen át tüzel a óra két kirakat, mintha vérrel hintenék a járdát. Még Mikulás óta feledték vörösén a lámpát. Mikulás... Ilyen is volt? Gondatlanság, édes, gyerekes remények, tiszta, könnyű öröm?

A havas úton át őrségváltás megy valahova. A léptek nem hallatszanak a hóban, csak a szerelvény csörren ütemesen. Vállukra vetve szuronyos fegyver. Szurony, – milyen éles szó. Hogy sístereg, sziszeg, amint az ember ajkáról elszáll. Minek is az a szurony? Közelharcban egymás mellébe vágni, borzalmas sebeket ütni vele, roncsolt, véres húscsapatokkal szennyezni a szűz havat. És a fegyver? Golyót röptíteni forrón dobogó ifjú Szívekbe, gondolatoktól gazdag agyvelőkbe. Csakugyan. Ilyen eszközről is gondoskodtunk mi, emberek. Ezeket nem lepte be a hó. Kiütköznek alóla is.

A korzón fess, finom, kicsiny lábacsák tapossák a havat. Himbálnak, ritmusosan, mint a szélben lengett

virágok szárai. A lábacsák lányokat visznek, asszonybimbókat. Mennyi szerelmet, mennyi kéjt, vágyat, szenvedést és pusztulást. Jövendőket, rettenetes és nagyszerű emberi sorsokat. Könnyet és kacajt.

Kacagnak most is. A hó fölött üdén csendül a hangjuk. Ez, ó, ez oda illik, mintha erre a fehér alapra hangjegyekkel lehetne kottázni.

Felettük, az emelet-soron, világos három ablak. Kis gyermekkorom óta soha nem láttam azt az ablakot világosnak, csak most. Nagyon öreg ember fekszik ott ravatalon, aki életében soha nem jött az utcai szobájába. Most ott van. Virrasztanak mellette. S lent a korzón kis lányok kacagnak s álmodoznak szerelmes, szép jövőről.

Az öreg ember lelke pedig azóta már valahol fenn bolyong a csillagok között s onnan mosolyog a mi hiábavaló erőfeszítéseinken.

Igen, onnan felülről, onnan kellene valahogy lenézni ide, mérhetetlen magasságból. S látni kis derengő foltot, sok-sok lámpa fénykörét: az ott az alvó város. Fehér kockák: azok házak. Apró fekete pontocskák: emberek. Hogy futkosnak, hogy erőlködnek, hogy hogy gyűlölködnek, rombolnak, acsarkodnak! Miért? Mily kicsinyek, gyengék, nevetségesek innen felülről! Nem érzik, mily rettenetes éjszaka van körülöttük, ahová lámpáik fénye már el nem ér? Nem érzik, milyen tehetetlenek, ha hófúvást kellene megállítani? Nem érzik, mily nyomasztó végtelenség van oly büszkén fennhordott fejük fölött?

Ez nekem néha eszembe jut, mikor csak úgy megyek, egyszerre rávirradok: nini, hiszen itt vagyok én magam, a fejemen még kalap, aztán fölötte már semmi nincs, semmi? – Az egész rettentő végtelenség! Hát hogy merek én, kis féreg itt ily nyugodtan menni, felnézni az égre, felhőket simogatni a tekintetemmel vagy – mást bántani, aki mellettem megy? Nem roppanthat össze minden pillanatban az a szörnyű semmi, ami állandóan a fejem fölött van? Vagy eszedbe jut-e, kedves Olvasóm, ha este lefekszel, hogy ez mily különös? Hogy olyan vagy, mint valamely beteg gép, melyet egy ideig kímélni kell, hogy tovább tudjon járni? Szépen be kell takargatni magad és őrizni reggelig és aludni, mintha meg volnál halva. Jutott-e eszedbe, hogy ilyen a halál is? S hogy minden nap kis próbát rendezünk a meghalásból? Érzed-e, hogy csak hópehely vagy a nagy hófúvásban, melynek neve: Sors? Vajjon lavinadörgésben is oly nagy legények volnánk, mint így? Vagy mikor az ezer meg ezer tonnás hőtömeg egész hegyoldalakat söpör le?

Éreznők végre, hogy ily kicsinyek vagyunk, hogy nincs időnk gyűlölni, rombolni, egymás ellen törni, csak dolgozni és meghalni? S azt nem érzed-e néha, sokszor, mindig, hogy egyik lábaddal az élet mesgyéjén, másikkal a halál ösvényén jársz? Hogy elég egy megpattant ér, rozsdás szög, cyranói téglá s legott másik lábad is a sírba lép s már csak voltál? S ha „voltál“, mit hagysz itt magad után? Tettél-e olyat, amiért érdemes volt élni? Ami emberré emelhet? Aminek maradandó nyoma lesz utánad? Vetettél-e csak egyetlen magot az emberiség nagy, véres könnyeivel öntözött szántóföldjén?

Béke veled, sors viharában űzött hópehely: ember! Szeresd a telet, a téli estét. Lásd benne a csodát, a szimbólumot, az erőgyűjtésre eltemetkezett teremtő akaratot, a valóság leheletétől megdermedt álmokat, melyeknek a tavasz első csókjára ujjá kell születniök és újra és újra ostromolniuk a végzetet, mely kicsiségünk szörnyű terhével tud éppen nagygyá tenni!

Bilimbim és Balambam

JÓL JEGYEZZÉTEK MEG, AMIT EZ ALKALOMMAL tanultunk, mert a továbbiakban nagy szükségetek lesz reá. Az angyali erények és az ördögi indulatok helyes megkülönböztetésétől függ, hogy később hogyan tudtok majd hivatásotoknak megfelelni.

Bongalló, a növendék angyalseregek oktatója szolt így pihés szárnyú kis tanítványaihoz, felállva felhő-katedrása mellől. A kicsik buzgó figyelmezéstől karikára nyílt szemekkel fogadták a nekik merőben új, csodás tudományokat s noha a beláthatatlanul tágas mennyei tanteemben annyian ültek, mintha Bongalló egész rózsaszín-fehér tengernek tartott volna előadást, – egyetlen rebbenést, egyetlen pissenést nem lehetett hallani.

– Bilimbim fiacskám, ismételd csak még egyszer, melyek a főbb angyali erények?

Harmatsöpp-arcú pufók angyalka állt föl a megszólításra s felelt bátran, minden habozás nélkül:

– A főbb angyali erények: a szeretet, az alázat, a megbocsátás, önzetlenség.

– Jól van, ennyi most elég. És az ördögi gonosz indulatok? Halljuk! Mondd te, Balambam fiacskám!

Nem kevésbé bájos kis angyal emelkedett most ki egy báránnyelűpadból és biztos tudással felelt:

– A gonosz ördögi indulatok: a gyűlölet, a dölly, bosszú, irigység.

– Helyes. Egyelőre ezeket véssétek jól emlékezetetekbe. Továbbá, hogy miként ismerhetők fel az erények és indulatok az Úr teremtményeiben. Legközelebb majd beszélek nektek az Úr legtökéletesebb földi teremtményéről: az emberről. Ez lesz tanulmányaitok legérdekesebb,

egyben legfontosabb része. S ha az anyagot jól átvettük, majd kaptok a megszentelt harmatbalzsamból, amely halandó teremtmények számára láthatatlanná tesz titeket, s így fogtok leszállni a Földre, tanulmányútra, mielőtt komoly szolgálatokat megkezditek. Legyetek hát szorgalmasak! Most mehetek.

Azzal Bongalló kiterjesztette ezüst-zúsmarához hasonlóan csillogó szárnyát és elsuhant a mennyei tanteremből. A kis angyalok pedig úgy röppentek széjjel, mint mikor a hópelyhek közé hirtelen friss szél fúj. Szálltak-kerengtek, fehér szárnyaktól hordott rózsás kicsi testeik vígan csapongtak a menny sugaras azúrjában, míg lassan elszédtek, elpihentek.

Jó messze a mennyei iskolától, a csupa merő ragyogó kristályból csiszolt harmszűrő mellett, az imént szétfűjt hópelyhekből ismét kettő összetalálkozott: Bilimbim és Balambam. Leheveredtek a hatalmas kristálygép árnyába s a felhők között nyíló ablakon át elmerengve nézegettek alá a Földre. Valami volt velük. A vidám süldő angyalkák nem igen szoktak olyan sokáig hallgatni, mint ameddig ők révedtek szótlannul az előttük táruló mélységbe. Végre is megszólalt a szöszeke Bilimbim – a hangja úgy csengett, mint a neve: Hiszen tudjátok úgye, hogy a mennyben minden angyalnak külön ezüstharangja van s harangja csengéséről kapja a nevét. Minél fiatalabb az angyal, annál csilingelőbb a harangja s a neve is. És minél tekintélyesebb, idősebb valamelyik, annál mélyebb szavú a harangja s annál méltóságosabb a neve. Ezeket a harangokat minden nap több ízben megzendítik az Úr dicsőségére, s mert a harangok, ha számuk millió is, mind össze vannak hangolva, – ebből származik az a bővöletesen szép zene, amit mi, gyarló emberek, itt lenn – szférák zenéjének hívunk.

Bilimbim szólt hát, de nagyon halkán s előbb körül is nézett, nem látja-e őket valamelyik őrangyal.

– Testvérkém, Balambam, én... valamit szeretnék neked mondani.

Ugyanolyan aggodalommal, félhalkan felelt a kis barna angyal:

– Én is neked, Bilimbim...

– No, mondd akkor előbb te!

– Nem, nem, kezd csak te!

– Hát... én ... borzasztóan szeretnék... már most lemenni a Földre.

A tilos izgalmától lihegve felelt rá Balambam:

– Én is! Éppen ezt akartam mondani. De... félek. És mégis nagyon-nagyon szeretnék lemenni és saját szememmel látni mindazt, amire Bongalló mesterünk ma tanított.

– Vajjon bűn volna, ha lemennénk?

– Nem tudom. Gondolkoztam rajta. Nézd csak, hiszen később egyenesen kötelességünk lesz lemenni. Hát bűn az, ha előbb tesszük, semmint mikor már küldenek?

– Az ám, igazad lehet. De – baj van ám! Hogyan tesszük magunkat láthatatlanná?

Balambam hallgatott. Aztán mélyen elvörösödött. És szégyenkezve, csöpp újjait zavarodottan tördelve súgta:

– Én tudom, hol őrzik a szent harmatbalzsamot...

– Csak nem gondolsz arra, hogy ...

– Ha le akarunk jutni, nem lehet másként... A két kis bűnös most megint hallgatott. Sokáig. A leküzdhetetlen kíváncsiság harcolt bennük a mennyei törvények tiszteletével. A harmatbalzsamhoz nem juthatnak igaz úton. Abból – lopni kell. Csenni. Csak egy ici-picurkát. De mégis.

Nem mertek egymásra nézni. Lesütött szemekkel sutogtak tovább.

– Hát menjünk, Balambam?

– Ha akarod?

Újra hosszú csend.

– Akarod?...

Bilimbim nem is szólt, csak a szőke fürtös fejcskájával intett igent.

Most már bűntársak voltak. Meg kellett beszélni a részleteket.

– Este menjünk-e, vagy reggel?

– Csillaggyűjtáskor nem mehetünk, hiszen tudod, hogy mindegyikünknek a kijelölt csillagja mellett kell virasztania. Ha valamelyik csillag kialszik s nincs aki újra gyűjtsa, az őrangyalok észreveszik s azonnal felfedezik a szökésünket. Reggel kell mennünk, csillagoltáskor.

– Jó, hát menjünk reggel. Mikor szerezhetsz...

– ...a balzsamból? Oltás után, mindjárt. Olyankor Gangollin, a szertár őre ellenőrző körútjára indul s a balzsamkehelynél nem örökdió senki.

– És mikor jöhetünk vissza?

– A felszálló alkonyfelhőkkel.

– Még egy baj van, Balambam. Zengilla, a karnagyunk észre fogja venni, hogy a harangjaink nem csengenek zendítéskor!

Balambam megint elpirult s akadozva szólt:

– Lehet... észrevétlen összekötni a ... harangjaink kötelet a... szomszédainkéval s ha ők meghúzzák a magukét, a miénk is szól...

Bilimbim lehajtotta a fejét. A tiszta, érintetlen angyal-szívnek sok volt ilyen árat fizetni a kielégült kíváncsiságért. Már-már úgy látszott: lemond és abbahagy mindent. Aztán mégis csak, alulról fölfelé tapogató tekinteteik találkoztak. Hirtelen lesütötték újra szemeiket, – de a szerződés meg volt kötve, a szökés elhatározva.

És másnap hajnalban, csillagoltás után a két kis lurkó a szentelt balzsammal megkenve megszökött a mennyországából. Kiválasztottak egy alkalmas felhőt, azzal elhajkáltak egy hegyromig, ott kiszálltak s megindultak alá a völgynek, melyben vágyaik netovábbja: emberlakta város terült.

Hatalmas gótívű székesegyház oromzatának kőcipkéké közé röppentek rövid haditanácsra. Jó ismerőseik, a mennybéli szenteknek kőből faragott képmásai álltak ott sorfalat s ha ez újabb lelkipurdalásokat okozott is, a hely mégis legalkalmasabbnak mutatkozott úgy a kiindulásra, mint a későbbi találkozóra.

– Külön fogunk menni, Bilimbim. Te is más úton, én is. Így többet tapasztalunk.

– Jó. Én is úgy gondoltam. Aztán majd itt találkozunk.

De mikor?

– Déli harangszónál. Aztán még időnk lesz újabb kör-
útra, ha megbeszéljük a látottakat.

– Akkor gyerink is mindjárt. Becses az időnk. Déli
harangszóra tehát itt! Szerencsével járj, testvérkém!

– Te is, testvérkém.

Megölelték, megcsókolták egymást s nem titkolható
aggodalommal indultak fölfedező útjukra. Együk jobbra
röppent, a másik balra. A város emberforgataga mitsém
látott ebből, csak a templom ódon faragványai közt fész-
kelő galambok riadtak fel s keringtek sokáig nyugtalanul
a székesegyház körül.

Zengő-bongó, mély kondulással kezdtek búgni Be-
rengária székesegyházának híres-szép harangjai, hogy a
delet köszöntsék. Az egyik harangozónak feltűnt, hogy a
galambok milyen nyugtalanok, pedig máskor nem is tö-
rődtek a harangzúgással, hiszen régen megszokták. Aztán
elcsitul a libegő, csapongó sereg, de egy helyet – kedvenc
pihenő helyüket pedig! – üresen hagytak az oromzaton.
Oda nem szálltak vissza...

Akkor érkeztek meg Bilimbim és Balambam első kör-
útjukról. Bilimbim sugárzott a boldogságtól. Balambam
megnyúlt arccskája azonban mély levertséget árult el.

– Balambam, testvérkém, gyönyörű, óh gyönyörű,
amit átéltem. Én azt hiszem, a Földön is vannak angyalok,
csak más formában járnak, mint mi. Meg fogom kérdezni
Bongallót, mesterünket. De mi van veled, hogy oly szo-
morú vagy? Nem sikerült az utad? Vagy valami baj ért?

– Testvérkém, nagyon megbántam, hogy eljöttem.
Máris büntet a mi felséges Urunk azért, mert nem igaz
úton jártunk. Nem értem a te örömet. Nem tudom, hol
járhattál, de amit én láttam: szörnyű. Igazán nem tudom,
nem tévedtünk-e mélyebbre mint a Föld, nem szálltunk-e
le egészen a pokolig? Hiszen ez maga a pokol, tele az ör-
dőg gonosz indulataival?!

– Mit mondasz? Nem értelek. Nem hihetem.

– Én sem azt, amit te mondasz.

– Testvérkém, nem szabad civódnunk. Mondjuk el szé-
pen sorjában, ki mit látott, akkor talán rájövünk, hol van a
hiba. Bennünk-e, vagy a látottakban.

– Nem bánom. Hát mondd el, mit láttál?

– Bennem hozsánnát mond az öröm. Te pedig szomor-
kods, testvérkém. Könnyíts előbb te a szíveden!

– Jaj, Bilimbim, bár könnyíteni tudnék. Halld tehát,
mit tapasztaltam. S a déli verőfényben, a hallgató kőszent-
ek társaságában, melyeken édesen turbékoló galambok
csókolóztak, tollászkodtak, – elkezdte szomorú beszámó-
lóját az egyik kis felfedező, Balambam.

– Gyönyörű, virágos udvarba röppentem mindjárt elő-
szőr, mikor elváltunk. Amint leszáltam, az udvar végéből
egy asszony, a ház asszonya futott lelkendezve a belső
házba, dühös kiáltozással hívta az urát:

– Gyere csak ki, gyere, nézd, mit művelt az a gyalá-
zatos, az a cudar!

A férfi kijött, körülnézett:

– No, mi az?

– Nézd, a fát, az eperfát, kivágatta. Az éjjel vágatta ki az

az átkozott! Hogy az ég rá nem szakad, hogy illet mer
művelni a becstelen!

– Hejnye, azt a... és szörnyű káromkodással sietett a
férfi az udvar végére, ahol, – most láttam – egy üres fatönk
fehérlett s mellette a zuhanástól összezúzva hatalmas,
terebélyes fa hevert a földön. Dühös átkozódásokkal járta
körül az ember a kivágott fát, a kerítés léceiből kirántott
egy karót s rohant át a szomszédba. Ott már a pitvar ajta-
jában állt a másik gazda, elébe kiáltotta:

– Hiszen csak gyere, híres! Megmondtam, hogy a ma-
gam két kezivel vágom ki a redves fátat, ha te ki nem vá-
gotod, és nekem itt tovább árnyékolja az udvaromat!

Fejsze volt nála, összecaptak a támadójával, rette-
netes tusa kezdődött, – jaj, testvérkém, oda sem mertem
nézni! Véresre törték, zúzták, vágták egymást, végül
egybekapaszkodtak, mint két dühös fenevad és sikoltó,
síró asszonyok választották szét őket. Az egyik a maga
lábán ment vissza a házába, a másikat saroglyára fektetve
vitték be a virágos udvaron át, eszméletlenül. Bongalló
mesterünk tanításában is rémes volt a gyűlölet leírása, de
soha nem hittem, hogy a valóságban ilyen szörnyű lehet.
Nem hittem, hogy itt a Földön is dúlnak az ördögi indu-
latok ...

Bilimbim arccskájáról is eltűnt a derű, riadtan hall-
gatta testvérkéje elbeszélését, egy szóval sem tudta vi-
gasztalni.

– Halld, mit láttam aztán, – folytatta Balambam.

– Gyönyörű palotába osontam be, ahol párnázott ajtók
mögött valami hatalmas úr székelt s fogadta az eléje járu-
lókat. Pompás öltözetű szolgák bocsátották be hozzá a
kérelmezőket. A Hatalmas úgy trónolt asztala mellett,
mint aki élet és halál ura, hideg, kegyetlen pillantásokkal
mérte végig az előtte görnyedőket. Olyan esdekléseket
hallottam, melyektől a szívem elfacsarodott. De még
jobban a szívtelen, könyörtelen válaszoktól. Az egyik
kérelmező, akinek sorsa a követ is megindította volna,
elsápadt, mikor a Hatalmas elutasító válaszát hallotta. A
méltatlanság fellázadt benne, szembeszállt a Hatal-
massal. Odakiáltotta neki:

– Kegyelmes úr, amit művel, az gyalázat!

– Hogyan merészel, maga nyomorult senki...

– Nyomorult senki, igen? Egy a sok százezerből, akik-
nek a sorsain gázol át az oromra cipelt bálvány! Akiknek a
véréből él az, aki egyikünkél sem különb, csak szeren-
csésebb!

– Vakmerő paraszt! Arcátlan tolakodó! Dobjátok ki
azonnal! Hé, szolgák!

És a Hatalmas dühtől reszketve nyomkodta íróasztala
villamos csengőgombját, a szolgák berohantak, szégyen-
letes, durva dulakodás után kihurcolták a szerencsétlent.
Ez hát a szívtelen, könyörtelen dölyf. Óh, bár soha ne lát-
tam volna.

Balambam parányi tenyerébe rejtette arccskáját.
Bilimbim szótlánul simogatta lehajtott fejét.

– Szegény testvérkém, te talán csakugyan eltévedtél!
Ezek nem lehetnek emberek! Hiszen Bongalló mondotta,
dotta, hogy az ember a Föld legtökéletesebb teremtmé-

nye? És a többi tapasztalatod is ilyen?

– Ne is kérdezd. Emlékszel, hogy most nemrégén, déli harangszó előtt hirtelen megszólaltak a harangok?

– Igen. Majdnem azt hittem, hogy már dél van és sietni akartam hozzád.

– De nem Isten dicsőségére szólt a harang: vészharang volt. Egy egész család pusztulását jelentette. Láttam az embert, – ha ugyan ember ez is – amint felgyújtotta egy másiknak házát. A romok még most is füstölnek, látod, amott az őrtorony mögött? Háza, istállója, termése, igavonó barmai, mindene elpusztult ennek a szerencsétlennek. Most ott jajveszékél egész házanépe az üszkös gerendák között... Az összesereglett nép pedig tovább adja a hírt, hogy a gyújtogatás bosszú volt, egy megbántott haragosának bosszúja. A poroszlók már keresik a gyújtogatót. És láttam az irigységet is. Valakit, akinek hírül hozták egy barátja nagy örömét, sikerét, hogy szorgalmával, becsületes munkájával magasra jutott, boldog, biztos révbe ért. Az irigy tehetetlen méreggel járt fe s alá szobájában, az asztalt csapkodta öklével, úgy káromolta Istent és szidta a bolond, ostoba véletlent, mely annak, annak a másiknak hoz szerencsét és boldogulást. Oly visszataszító volt, testvérkém, ne is kívánd, hogy tovább meséljem. Mondd inkább, mit láttál te? Hátha a te tapasztalásod megvisszázta engem is.

Bilimbim egészen elvesztette bátorságát a hallottak után. Őt is mélyen lehangolta mindaz, amit testvérkéje látott. De amint újra a saját élményeire gondolt, felderült s kedvesen csacsogva kezdte:

– Majd meglásd Balambam, rá fogunk jönni, hogy te rossz helyen jártál. Lejjebb tévedtél, a pokol fiai közé s én jártam igazában a Földön, az emberek között. Az is lehet, hogy angyalok voltak, a mi testvéreink.

Legelőbb egy szerény, kedves otthonba jutottam, ahová vándor tért be. Pihenőre kért helyet, meg valami falat ételt. Tikkadt volt, poros, lerongyolt és szomorúan elhagyott. Ha láttad volna, testvérkém, micsoda szeretettel fogadták! Hogyan törülgette meg az asszony a székét, mellyel megkínálta, hogyan kereste ki a férje viseltes ruháját, hogy abból a lerongyolt utasnak adjon. Hogyan buzgólkodtak a gyerekek, anyjuk parancsára, az éléskamra szerény, de ízletes bőségeit hordva a vendég elé, meg mosdótálat és gyolcsot, hogy magát előbb felüdíthesse. Láttad volna, rövid időn mivé varázsolta azt az elgyötört teremést a körülötte szorgoskodó szeretet! Testvérkém, ezt kellett volna látnod! Sokáig gyönyörködtem bennük, alig tudtam eljönni abból a házból.

Aztán távolabb röptem, a város széléig, ahol derék földművesek verítékük hullásával munkálták az áldott barázdát. Egy férfi parancsolt nekik. Hintó érkezett az úton, kiszállt belőle a földek birtokosa, s a munkásoknak parancsoló férfi alázattal köszöntötte, híven beszámolt a végzetekről, parancsait kérte s tekintetéből sugárzó hűséggel leste ura minden kívánságát, hogy kedvére tehesen. Fejét meghajtotta s a legmélyebb tisztelet hangján szólt:

– Minden parancsa szerint lesz méltóságodnak. –

Amaz pedig az ő kíséretében végigjárta a földeket, a munkások mindenütt meghajtott fejjel, nagy tiszteletadással köszöntötték s magasztalták, mint áldott jötevőjüket, kenyéradó gazdájukat. Mikor a hintó elrobogott, utána röppentem s láttam, hogy a földeknek ura egy templomba tért, leborult az oltár előtt s buzgón imádkozva, alázatos szívvel halát adott az Úrnak minden áldásáért, mellyel földjeit elárasztotta.

Balambam megenyhülten hallgatta Bilimbim elbeszélését. Feledte már a maga bánatát, benne élt mindabban a szépben, amit Bilimbimtől hallott.

– Ó, mondd tovább. Mit láttál még?

– Láttam a megbocsátást. Mélyen lefüggönyözött, szomorúságot lehelő szobában ült egy hófehér hajú, leírhatatlanul bánatos arcú szép asszony. Nem volt öreg, a bánat tehetette koraósszé. Látogatót jelentettek be hozzá. Nem jól hallotta a nevét. Újra kérdezte:

– Kicsoda?

Megmondták neki. S az asszony összerezsent. Halál-sápadt lett, lehunyta a szemét. Nehezen, mélyen lélezett, s alig hallhatóan súgta:

– Vezessék be...

Egy férfi járult elé. Az, aki miatt szomorúságot lehelt az egész ház, aki miatt koraósz lett a szép asszony haja, gýaszborult a magányos élete, aki miatt sírhalmok domborulnak ott künn s azok alatt pihen mindenki, aki valaha szívének drága volt. A férje, a gyermekei, minden boldogsága.

Ez a férfi jött. Megtörtén, büntudatosan, meggörnyedve a múltak súlya alatt.

Az asszony reá emelte minden könnyüket elsírt szemét s ettől a pillantástól a férfi összetört. Odaborult a nő elé, a kezét kereste, hogy csókjával illethesse, s úgy kérdezte:

– Meg tud nekem bocsátani? ... Meg kell bocsátania, mert megöl az önvád, megöl annak borzalma, amit tettem, nincs egy nyugodt pillanatom, kárhozatra jutok, ha ön, aki ellen a legtöbbet vétettem, fel nem oldoz. Törvény nincs, mely sújtson. Bűnöm nincs, mely büntethető volna, mégis kínhalálra vagyok ítélve, ha ön meg nem bocsát!

Nehéz sóhaj szakadt fel az asszony melléről. Keze, melyet imént elvont a könyörgő elől, görcsösen markolta a szék támláját. Lehunyt szeme mögött bizonyosan fájdalom emlékeivel viaskodott.

A férfi remegve várt. Mint akinek a sorsa dől el. Esdekelve szólt:

– Emlékezzék, Asszonyom: „...miképen mi is megbocsátunk...”

– Ah, most tud a Miatyánkból idézni! – hördült fel az asszony lelkéből. – De akkor nem ismert könyörületet!

Halálos csend lett. Aztán, nagyon sokára, az asszony sápadt, lefogyott, finom keze megrebbent, a férfi felkapta a fejét, észrevette. Reáborult a kézre, könnyeivel csókolta. Alig hallottam a szent szót: „Megbocsátok...”

– Testvérkém, ez talán mindennél nagyobb! A szeretetnél is!

Balambamot úgy meghatotta a Bilimbim elbeszélése,

hogy még akkor is a megbocsátó asszonyra gondolt, mikor Bilimbim már az önzetlenséggel való találkozásáról beszélt:

– Micsoda ember volt az, Balambam! Fáradhatatlan, lelkes, mindenkire jó. Minden gondolata a másoké, minden cselekedete másokért és senki, aki hozzá fordult, nem távozott anélkül, hogy meg ne tette volna, amire kérték. Maga igénytelen, szegény, kopott, de amihez nyúlt, ott áldás, öröm, eredmény. Bizony mondom, testvérünk volt ez is!

Balambam végre föleszmélt álmodozásából. S nagy elhatározásra jutott:

– Hát testvérem, most már egyet mondom. Amit elmondtál, oly szép, hogy kárba vesztettnék érezném egész vállalkozásunkat, ha nekem is részem nem volna a te élményeidből. Vezess el mindehová, ahol jártál. Hadd örüljek én is az erények látásán.

– Szívesen, testvérem. De – megállj csak, – én is szeretnék ám valamit. Erősen hiszem, hogy te rossz nyomon jártál. Szeretnék utána nézni, magam szemével meggyőződni, mi az oka annak, hogy olyan különböző eredményekkel térünk vissza? Te is vezess hát oda, ahol te jártál!

– Ez ám nagyon jó volna. Bilimbim, de már nem futja az időből. Elkésünk a csillaggyújtástól s akkor aztán nagy baj lesz! Hanem tudod mit? Adjunk egymásnak pontos leírást, járjuk be egyidőben egymás előző tapasztalatainak színhelyét s akkor teljesül mindkettőnk kívánsága. Jó lesz így?

– Pompás! Kezdjük is hamar! Hazaindulás előtt aztán újra itt találkozunk.

Egymás kellő kioktatása után újra elröppentek a kis kutatók, most ellenkező irányokba indulva.

*

Még fenn volt a Nap az égen, mikor újból találkoztak a székesegyház homlokzatán.

– No, úgye mondtam? – kiáltotta Bilimbim már megszűröl, még röptiben. Úgye mondtam, hogy nem jól figyeltél? Felkerestem az embereidet, „ördögi szörnyeidet” s éppen az ellenkezőjét láttam mindannak, amiről te beszámoltál!

– Úgy? – felelt Balambam, szintén megérkezve az oromdíz peremére. – Én is az ellenkezőjét leltem ám annak, amit te hirdettél. Angyali lényeid csupa gonosz indulatú teremtmények. Egészen olyanok, amilyeneket első utamon láttam.

– Vajjon? Halljuk csak? Láttam a te gyűlölő szívű gazdát, amint forró szeretettel ölelte magához a kis fiát, amikor a kábulatából magához tért s látta, hogy a kis fiú mellette sírdogál. Láttam a dölyfös nagyuradat, amint felesége betegágyánál leborulva, porig hajtott fejjel imádkozott a mi Urunkhoz, buzgón, alázattal. Gyűjtogatódát elfogták a poroszlók s odahurcolták az elé, akinek házát felgyújtotta. És a bűnös mélységes megbánással, bocsánatért könyörögve hullt gyűlölt ellenfele lábaihoz, az üszkös küszöbre. A szerencsétlen, tönkretett ember pedig

megbocsátott neki. Az irigyedet éppen akkor láttam viszont, mikor egy szegény bajtársának kérelmét oly buzgón ajánlotta be a főnökénél, hogy az a legkedvezőbben intézte el.

– Igen? – szólt közbe keseredetten Balambam. – Úgy bizonyára ezt is azért tette, hogy elmondhassa a másoknak: nekem köszönheted, hogy előbbre jutottál. De nem önzetlenségéből. Nyugodt lehetsz.

– Nagyon rossz színben látsz mindent, testvérem. A Föld gyönyörű, s az emberek – majdnem angyalok. Boldog vagyok, hogy köztük járhattam.

– A Föld a bűnök tanyája, s az emberek Istenünk legszörnyűbb teremtményei. Most már tudom, miért nem küldenek minket előbb közéjük, semmint elég erősek volnánk mindent elviselni.

– Ugyan, ugyan! Hát mit láttál az én embereimnél?

– Mit? Az a család, mely a te vándorodat olyan szeretettel fogadta, pár órával később elűzött a küszöbéről egy másik vándort: saját vérükből való vért, akit évek óta nem láttak, akit vétke miatt eltaszítottak maguktól. Most bebocsátást kért, de nem kapott. Földműveseid parancsolója délutánra már dölyfösebb lett magánál a földesúrnál is és lovagló korbácsával parancsolgatott a munkásoknak. Földesuradat otthonában láttam, ahol lakájával üzent ki egy elszegényedett rokonának, hogy nincs otthon. Megbocsátó lelkű asszonyod elkergette egyik régi, hú cselédjét, mert összetört egy ódon vázát, kedveseitől maradt drága emléket. Ezt a balesetet már nem tudta megbocsátani. Önzetlened? Valami kitüntetését kapott és szekundát érdemelnék Bongalló mesterünktől, ha fel nem ismertem volna nála a hiúság csúf jeleit. Most már erősen hiszem, hogy csak azért a kitüntetésért tett mindent, amit oly nagyon a javára írtál!

Ezzel Balambam majdnem dühösen elhallgatott. De az angyalok nem tudnak haragudni. Inkább szomorkodni. S Balambam szomorú volt és kicsi fejébe nem fért bele, miért nem akarja őt Bilimbim megérteni. És hogy lehet, hogy vele minden fordítva történt?

– Igazán nem tudom, – csitította Bilimbim, – hogy már most hol az igazság. Én csupa jót láttam, te csupa rosszat. Ketten pedig ugyanazoknál az embereknél láttunk jót is, rosszat is. Ebben már aligha fogunk eligazodni. Megkérdezzük majd Bongallót, jó mesterünket.

– Bongalló... jaj, csak észrevétlenül jussunk haza! Te, Bilimbim, már igyekeznünk is kell! Nézd, a Nap már hanyatlik! Messze az út a mennyig.

A galambok is fészkeikre ültek már, a lány turbékolás elhallgatott, hűvös szellő indult valahonnan a hegyek felől.

– Az ám, jó lesz igyekeznünk!

És kiröppentek pihenőhelyükről, el a város fölött, csak a hegynek vezető útnál szálltak le, hogy gyalogosan tegyenek egy darabot. Fialat angyalok szárnya még nem sokat bír.

Alig poroszkáltak egy keveset, útszéli házhoz értek. A ház előtt gyerekek játszadoztak. Az egyik elkiáltotta magát:

– Nini, nézzétek csak, kis angyalok! Jaj, de aranyosak!

Bilimbim és Balambam szörnyen megijedtek. Mi az? Hát látják őket? Hogyan lehet ez? Hamar rájöttek. Balambam szorongva bevallotta, hogy nagy félelmében és sietésben csak keveset vett a csodabalzsamból s annak a hatása, – úgy látszik, – mostanáig elmúlt. Bilimbim azzal vígasztalta:

– Lásd, jók az emberek. Íme, milyen kedvesen közelítenek hozzánk?

Csakugyan. Maszatos, poros, játéktól lompos csöppségek vették őket körül, cirógatták, csodálták, tapogatták hamvas szárnyacskáikat. De valahonnan messzebről vásott suhancok jöttek.

– Hujhuj, mi az, gyerekek? Ni, nézd mán! Valódi angyalok! Tyüh, micsoda szárnyuk van! Igazi-e? Cibáld csak meg!

Most már kezdett a barátkozás egyre félelmetesebb lenni a két kis szökevényre nézve. Cibálták, lökdösték őket s egyszerre Bilimbimet éles ütés érte. Fájdalmasan felsikoltott.

– Ugye, hogy gonoszok? – jajongott vele Balambam. – Most már mi lesz velünk?

Szegény kicsi mennyei kalandorok fölött összecsapott az utcasuhancok gomolyagja. Ki tudja, mi történt volna velük, ha nem volna Klangella, az Őrangyal, aki azonnal meghallja, akárhol sikolt szorongatásában egy angyal. Meghallotta most is Bilimbim kétségbeesett segélykiáltását, lenézett az égből, meglátta a két szökevényt s azonnal megmentésükre sietett. Az út porában gomolygó gyerekhadra felhő szállt alá, a dulakodók kábultan váltak szét, tapogatóztak kifelé a ködből, ezalatt Klangella magához ölelte a két kicsit s viharsebességgel szállt velük fel a békés, üdvösséges égi hazába.

Szepegve térdeltek most Bongalló előtt. Kisült minden turpisságuk, szégyenkezve, szorongva várták büntetésüket. Bongalló, amilyen szigorú, olyan bölcs és igazságos volt. Mikor már mindent bevallottak neki, azt is, hogy végképen meg vannak zavarodva a látottaktól, nem tudván, melyikük látott helyesen, s jók-e, vagy rosszak-e az emberek? – Bongalló szelíd, jóságos szóval szólott hozzájuk, hogy tapasztalásukat hasznukra fordítsa:

– Látjátok, szeleburdiak? Így jár az, aki az Ég bölcs, szent törvényeit megkerüli. Így jártatok, mert kellő tudás híjján előbb mentetek oda, ahová csak később akartalak küldeni. Meg akartátok érteni azt, ami tantárgyaink legnehezebbike, be akartátok hatolni az e m b e r s z í v rejtelmeibe, holott még nem tudjátok, hogy ez a legcsodálatosabb valami, amit Urunk, Teremtőnk alkotott!

– Mindkettőtöknek igazatok volt. Emberek közt jártatok. Jót és gonoszt láttatok. Angyali erényeket és ördögi, gonosz indulatokat. Nem tudtátok még, hogy mindezek megférnek egy és ugyanazon teremtményben, az emberben, mely minden gvarlóságával és erényével a Föld legtökéletesebb teremtménye. Tökéletes benne az isteni szikra és tökéletlen a por és hamu, melyből teremtettek s mellyé omlanak. Míg élnek, örök harcot vív bennük a jó s a rossz. A mellükbe zárt csoda: az emberszív a földi létben a hozsánás mennyei áhíttától a legizzóbb ördögi indulatig

átörül, átszenved mindent. Áldott meleget áraszt, jéggé dermedt, teremt és rombol, szeret és gyűlöl, áld és átkoz. Csupán e z ö r ö k h a r c v é g s ő m é r l e g e az, ami az ember igazi értékét adja. Hogyan képzeltek, hogy valaki előbb ítélhessen, semmint e harc lezárult, a szív dobbanása elállt s a test újra porrá lett volna? A lélek akkor visszaszáll az Úrhoz s ő ítél felette. Ő, aki alkotta és elküldte a Földre szenvedni, küzdeni, bűnbe esni és megváltatni.

– A ti szerepetek később is csak az őrszellemké lesz s nem a bírálóké. De addig még nagyon, nagyon sokat kell tanulnotok. Ne halljak hát többé ilyen szeleburdi vállalkozástokról!

A két kis bűnös lehajtott fejjel, gyöngykönnyeket hullatva hallgatta a dorgálást, szívük mélyén boldogan, hogy magyarázatot kaptak kételyeikre. Buzgón ígérték, hogy jók lesznek s megadással fogadták a büntetést:

– Törvényszegésükért ez egyszer még nem büntetlek szigorúan. Ez éjjel a maradécsillagokat fogjátok őrizni!

Meglehetősen kemény büntetés ez a mennyben. Ahhoz képest, hogy mily sötét az éj, több-kevesebb csillagot tesznek ki a kis angyalok az égre. Valami fölösleg mindég marad, hol több, hol kevesebb. Ezeket a csillagokat aztán hatalmas felhőkamrákban kell őrizni, mert ők is kivágyódnak a bársonyos égre, megszökni igyekeznek s a legfürgébb angyalkának is ugyancsak kemény munkát ad a fékentangjuk. És Gangollin, a szertármester, nem ismer irgalmat. Jaj volna az őrzőknek, ha csak egy csillag is meg tudna szökni a kamrából!

A kakastalpon forgó vár ostroma • Tichy Kálmán vízfestménye

Kun Miklós Jenő

Megkésett elégtétel

A dalok és mesék fehérszakállú, aranykoronás királyáról

(Praznovszky Mihály: Pósa Lajos, a szelíd költő című könyvének kapcsán)

„Nemcsak ő írt egész könyvtárszámra valót, hanem nevelt a maga programja szerint egy írói gárdát, amely ebben a szellemben formálta az új magyar gyermekirodalmat. Oly erény, amelyet egykoron sokkal készségebben fognak elősmerni, mint az ma a kortársaktól várható.

Hogy őt illeti meg a mai magyar gyermekirodalom megalapításának dicsősége, nem szabad felednünk, s hogy ezzel a munkával még egy más érdemet is szerzett: a mi irodalmunk számára tervszerűen nevelt egy olvasógárdát s azt évről-évre bőven gyarapította. Sohasem lehetnek a magyar írók eléggé hálásak ezért a nagy munkájáért is, amelyet nem lankadó szorgalommal végzett évtizedeken át.“ (Herczeg Ferenc, 1914)

„Ha egy kicsit az egészen közelmúltra is visszatekintünk, sajnos észre kell vennünk, hogy az 1980-as és még inkább a '90-es évektől nagy változásokon mentek át képeslapjaink, ezzel együtt gyermeklapjaink is. A szórákoztatás központi szerepe, a profit-, az extra-profit- és a még extrább profitszerzés leküzdhetetlen vágya nem hagyják nyom nélkül az újságkészítést, az újságolvasást és ezen keresztül az emberi, a gyermeki kultúrát sem.“ (Kocsy Anikó, hírlapkönyvtáros, sajtóbibliográfus, OSZK – 2002)

„Magyarországon az általános iskolát elvégzettek 50%-a nem képes sem önálló olvasásra, sem önálló tanulásra.“ (Szilágyi Gyula, szociológus – 2004)

„Magyarországon a lakosság 60%-a egyetlen könyvet sem olvas el egy évben és még ennél is ijesztőbb, hogy a 18-29 évesek egyharmada még sohasem járt könyvtárban.“ (Nagy Attila, olvasásszociológus, OSZK – 2006)

A magyar próza **Arany Jánosa**, **Móra Ferenc** illetve a szerény írásom alcímében meghúzódó költői jelzővel elhunyt mesterét: a babéros fekete csónakon, a csillagokon túli mesevilág kódéba – a halhatatlanságba távozott Pósa Lajost, a magyar gyermekek hammelni patkányfogóját, akinek ezüsthangú sípjában nemzeti társadalmunknak egyik legértékesebb és legkomolyabb ereje szólalt meg (ugyancsak Móra tökéletes hasonlata, és pontos értékelése).

Mondják: Móra elfogult volt Pózával szemben.

Felmerül a kérdés: miként vélekedjünk a keletkezésük idején alig 22 éves **Tömörkény István** gondolatairól, melyeket 1889. február elején fogalmazott meg (hol volt még *Az Én Újságom?*), mintegy összegző előképét adva jeles írók, irodalomtörténészek, tudósok és pedagógusok – mások mellett – **Vass Mátyás**, **Gárdonyi Géza**, **Mikszáth**

Kálmán, **Bródy Sándor**, **Nagy László**, **Herczeg Ferenc**, **Herman Ottó**, **Lőrinczy György**, **Kosztolányi Dezső**, **Havas István**, **Rubinyi Mózes**, **Gyökössi Endre** és **Kenyeres Elemér** későbbi legfőbb megállapításainak:

„Ha áll az a mondás, hogy egy nemzet jövője az iskolamesterek kezébe van letéve, akkor az is áll, hogy a jövőendő iskolásfiúknak szükségük van a gyermekversekre. Azok a régi történetek pedig, hogy »Bort iszik a magyar ember nem pediglen vizet«, nem igen nevelték az iskolamesterek keze alá a fiukat.

És ebbe az állapotba, mely voltaképp nem is volt állapot, vágtak bele egyszerre a Pósa üde, szívből fakadt versei. A költő fölszállt a gyermekek derült, aranyos világába, s néz az ő szemükkel, érez az ő szívükkel, s beszél az ő nyelvükön... Az idegenből magyarba ojtott efajta dolgok után valóságos aranyversek voltak ezek...

Pósa igazán a gyermekek nyelvén beszél, a gyermekek észjárásához szól, de nem száll le arról a nívóról, amelyen alól megszűnnének azok irodalmi termékek lenni. Nekik való könnyed költői formában, a tiszta magyar népköltészet alapján tölti be azt a nemes hivatást a költő, amely méltó arra, hogy benne munkát találjon egy emberélet ideje alatt...“

„Azaz – fűzi hozzá az író idéző **Madácsy László** – **Tömörkény Pózában** az ifjúsági irodalomnak mint új műfajnak a megteremtőjét látja. Irodalmi működésének jelentőségét éppen ezért hangsúlyozza.“

Nem szándékozom a magyar mese megnevesítőjéről – pro és kontra – további véleményeket ismertetni (különben is: a Pósa-irodalom legértékesebb darabjainak már régen gyűjteményes kötetben lenne a helyük). Négy-öt emberöltő távlatából – vélhetően a tévedés különösebb kockázata nélkül – három állítást merek megfogalmazni:

1) Rangos értékelői – óvónők- és néptanítók ezreivel együtt – csak olyan mértékben voltak elfogultak vele kapcsolatban, amennyiben felismerték, hogy alkalmasint minden esztétikánál fontosabb – az É l e t.

2) Herczeg Ferenc jóslata nem vált be. Tisztelet a kevés kivételnek, szó sincs elismerésről, még kevésbé háláról.

3) Az 1945-, s még inkább az 1990 utáni riasztóan kedvezőtlen magyarországi társadalmi folyamatok eredményét lásd a mottóként feltüntetett további három idézetben.

Mindmáig egyetlen irodalomtörténészünk akadt, **Madácsy László**, aki Móra szempontú kis tanulmányában¹ foglalkozott a kérdéssel: vajon mi volt az oka a nagy író Pósa költészete iránti csodálatának s miért hálaérzetének magas foka Pózáról szóló írásaiban. Ő vetette fel, hogy a Pózáról írt korábbi értékelések éppenhogy érintik szegedi tartózkodásának idejét egy-két anekdota ízű adattal. Kiemelik **Dankó Pistá**hoz való barátságát, de teljesen megfeledkeznek arról, hogy Pósa írói munkásságát **Tömörkény** méltatta először helyesen, s hogy **Gárdonyi** is szerette, megbecsülte. Hosszan idéz Pózában a tőle nehéz szívvel búcsúzó szegedi közönséghez intézett beszédéből is, mellyel kapcsolatban megemlíti, hogy az hű kifejezése volt a költő tiszta és szerény egyéniségének. Nem értékelt

túl önmagát, ismerte a maga emberi és írói értékeit.

1957-ben publikált munkája nem vert különösebb port – ahogy a néhány, 1990 után keletkezett jó szándékú írás sem.

*

„Nem tartozom azok közé, akik, ha olykor egy-egy könyvről ismertetést írnak, abban lelik örömüket, hogy oldalakon keresztül sorolják fel a hiányosságokat. Túl-ságosan is kézenfekvő és egyszerűsítő lehetőség ez, főleg olyan művek esetében, amelyek adatszerűségükkel kínálnak lőteret az »irodalmi vadászoknak«. (Kivételt képeznek persze az irodalmi lexikonok, amelyekre célozni kötelesség, s aránylag könnyű feladat...)“

Praznovszky Mihály egy 1998-as recenziójának számomra rendkívül szimpatikus bevezető sorait idéztem. A közelmúltban jelent meg a jeles irodalomtörténész, lapszerkesztő és muzeológus, *Pósa Lajos, a szelíd költő* c. – a fentebb szemléltetett felfogást alkotóként is szem előtt tartó – kismonográfiája, amely a maga nemében hosszú évtizedek után az első tárgyilagos pályakép a Dankó Pistát felkaroló, s neki márványszobrot szerző költőről; Móra Ferenc felfedezőjéről; az eredeti, magyar szellemiségű gyermekirodalom megteremtőjéről.

Praznovszky Mihály hiánypótló kötete szervesen illeszkedik a költő gyermekverseinek 2004 óta örvendően szaporodó – ám eddig szinte semmilyen publicitást nem kapott, és sajátos könyvterjesztési viszonyaink miatt elég mostoha sorsú – magyarországi kiadásaihoz (a Szlovákiában megjelent verseskötetéről is csak kevesek tudnak), fontos állomás, mi több: iránytű Pósa Lajos oly kívánatos ébredésének folyamatában.

A szerző a vélemények és ellenvélemények tükrében vet számot Pósa költészetének értékeivel és háttérbe szorításának okaival (felelőseivel sajnos csak részben), gondos, Pósa ismerőinek is sok újdonságot tartalmazó pályaképet rajzol a Nemesradnótról a népmesék hőseinek erős elhatározásával Budapestre induló, majd Szegeden leteleplülő, végül ismét a fővárosban, *Az Én Újságom* c. gyermeklap szerkesztőjeként népszerűsége csúcására jutó Pósa bácsiról. Az életmű újrafelfedezésének számbavételével záródó kötet a legendás Pósa-asztal tagjainak meg-idézésével betekintést nyújt a szecessziós századforduló pezsgő irodalmi életébe is.

Ha valamit hiányolhatunk e kitűnő munkából, melynek minden irodalomtörténeti gyűjteményben ott a helye, az a költő és a kisdidnevelők kapcsolatának bemutatása. Márpedig ez a szál legalább olyan fontos és értékes – Pósa verseinek utóéletét illetően is – mint életművének nagyobbik fele: *Az Én Újságom*.

A legszeretettebb költővel kapcsolatban általában finnyás „szakma“ megtépzott tekintélyét Praznovszky Mihály most némileg helyrebillentette, bizonyítva, hogy az egyes szegmenseit illetően esztétikai szempontból mégoly megalapozottan kritizálható pósa költészethez lehet jó szándékkal is közelíteni. Az irodalomtörténészek által eddig inkább csak elmarasztalt poéta melletti józan

kiállása lendületet adhat a további, sajtóbibliográfusokat is igénylő Pósa-kutatásoknak és bátorítást: felnőttköltészetének szükségszerű újraértékeléséhez.

Praznovszky könyvét olvasva még inkább szükségesnek tűnik (szóltam már erről korábban is)² az 1990 utáni politikai változások realitásait is tükröző új magyar irodalomtörténet – s végre valahára: a magyar gyermekirodalom történetének megírása. Meggyőződésem, hogy Pósa igazi helyét e két, egymással szerves kapcsolatban álló munka hivatott kijelölni.

Jó lenne, ha gyermekirodalom-gondozóinkhoz és nevelőinkhez is eljutna ez kiváló munka, amely minden bizonnal köreikben is sok új barátot szerezhet a költő – néhány önzetlen kiadó jóvoltából már újra elérhető – java gyermekverseinek. Talán nem hiú ábránd, hogy egy „hivatalos“ irodalomtörténész véleményének ismeretében a jövőben bátrabban fordulnak majd e páratlanul gazdag életműhöz, és gondos szerkesztők munkája nyomán annak legértékesebb darabjait viszontlátjuk majd az óvodai foglalkoztatók anyagában, a kisiskolás-olvasókönyvekben és végre korszerű gyermekvers-antológiákban is.

A kiadó a könyv eladásából származó bevételt a költő síremlékének felújítására fordítja. Aki tehát megvásárolja, nemcsak lelkiekben válik gazdagabbá, de föltöbb nemes ügyet is szolgál.

Az Én Újságom első száma

JEGYZETEK ÉS IRODALOM

¹Madácsy László

1957: Pósa Lajos ismeretlen levelei Móra Ferenchez. Szegedi Pedagógia Főiskola Évkönyve.

²Kun Miklós Jenő

2006: Felébredhet-e végre Pósa Lajos? Gömörország, VII. évf. 1. szám

Gerlicétől Kincsvárig

Próbatételek, helyállások, megvalósításaink jelzik Lé-tünk végtelen csillagerdejében, hogy igazándiból mennyire vagyunk értékesek, dicséretesek. Mennyit tudunk adni és az öröm könnyeiben – mikor szeretteinktől kapunk mérhetetlent – megnyugszik-e a parttalan öntengerünk, a hitese szeretet? Az esztendő kérdőjel-erdejében próbálok most a Kedves Olvasó előtt eligazodni, kinyílni. Lesznek megállók. Állandók.

Ez az a pillanat, mikor átölelem az erős fák törzsét és a zöld fűkardok között érintetlen virágokat találok. Mindenemű erőszak és hivatalos rend helyett legyen számukra a fönti pár sor tehát szelíd meghívó egy sétára. Jöjjenek földijeim, kincsváriak, asszonyok, lányok, gyermekek, fiúk és férfiak!

Hogyan és miért surran be az érzelem és az egyszerű értelem helyére a közöny, az udvariatlan és néha arcatlan, személytelen és értelmetlen gyűlölet? Kit emel föl és kit nyugtat meg, hogy vannak, kik már nem köszönnek, akik hideg szemekkel pusztítanak el érző, igaz érzéseket? Ezeket a természettől elrugaszkodott, bántó hajlamaikat mutogató jóembereket jó volna sétára hívni. Megmondani nekik, hogy a világra rács mögül nem illik nézni. Hogy lé-tünk e világban ajándék, és aki ez ellen tesz és bűjtat fel másokat: bűnös.

Nagyon vigyázzunk gyermekeinkre. Most, mikor az iskola már nem nevel, csak informál, legyen a szülő az a drága élő példa, aki mutat és segít. Igen, vannak nehéz, gyötrelmes szociális helyzetek. De nem ez az igazi gond. Hanem az, hogy elfordulnak egymástól az emberek. Művelt emberek egyik napról a másikra köszöntés helyett elfordulnak, és nem tudom, tavasszal nem virágokat fog-e eltaposni, nehogy a természet leggyönyörűbb jeleiben észrevegye: a virág többet ad, mint mi, emberek.

Szülőföldem igaz embereit, a tevékeny és tenni akaró szorgalmas Embert – egyre mélyebben becsülöm. Ezek a sorok, sétánk írott krónikája nem akar kórtünet lenni, de nem akar ítélni sem – szelíden szólni akarok. Hiszem, hogy szülőházam, a virtuális Gömörország, és régi-új lakóhelyem – ahogy én nevezem Kincsvár – népe egyet akar. Békét, szeretetet, köszönetet, hálát és szerelmet. A sorrendet mindenki szabadon igazítja, mint kedvese sálját a nyakában. A lényeg a lélek, a személyiség harmonikus nyugalma. Amiben biztos érték a szabadság, az erkölcs, a becsület, a munka, a hitünk.

A címben jelzett kicsi falu is megálló volt, hisz szülőföldemen jártam fiammal. Voltunk a legdrágább nagymamánál. Földijeimmal, magyar emberekkel békében jártuk a béke és a nyomor völgyét. Mi kicsi léptekkel próbálunk az egyetemes kultúra, a világ apróvirágos mezsgyéjére térni. Harcos, küzdelmes út ez, higgyék el nekem. Elődeink és nagyságaink, mint **Bartók** és **Mátyás** is érezték e völgy, e nemes föld mérhetetlen kisugárzását, erejét. Aztán hosszan álltam az Igazságos bronzszobra előtt és bizony egy kicsit elszorult a torkom, megszedültem. Talán csak **Balázs István** oldott – drága beszéde után lélegez-

tem föl igazán. Köszönet érte.

Így lett, Kedves Olvasóm, a sétánkból országgyűlés, politikamentes embersereglet, madárlelkek halk összebújása. Őszinte vallomások, akaratok és óhajok hangzottak el és a díjazottakat jutalmazó vastaps is megerősítette azt, amit régen tudok: országom fővárosában – Sajógömörben – áldott helyen vagyok.

Hiszem, hogy mikor e sorokat olvassa a Kedves Olvasó, már bőszen lapozza és ismerkedik a karácsonyfa alatti ajándékkönyvek egyikével. Minden könyv séta a tudás rengetegében, útitárs és figyelmes társ. Nem szokásom ígéretet és fogadkozni; „Az igaz kapcsolatokban az időnek és a térnek nincs szerepe” – mondja **György T. Péter**, magyarországi létbarátom.

Maradjunk hűségünkben, ragaszkodásunkban, munkánkban, nevelő és igaz tanításunkban, alkotásainkban, igaz magyar emberek. Útjainkon, drága találkozásaink alkalmával, ha megkínálnak tündérkezdek sültötte kalács-csal, kicsi pogácsával – fogadjuk el úgy, mint az Igazságosnál, Sajógömörben.

Tegyük magunkévá az igazságot.

Tisztelettel, hálával, köszönettel, tiszta szívem szelíd dobbanásával:

A. Marton Gyula

A Gerlicére vezető út • Gece Attila felvétele